

İÇ ANADOLU BÖLGESİ HALILARINDA GÖRÜLEN FİGÜRATİF SEMBOL VE MOTİFLER**THE FIGURATIVE SYMBOLS AND MOTIFS SEEN IN CENTRAL ANATOLIAN REGION CARPETS****Hatice Feriha Akpınarlı* İbrahim Üner******Öz**

Motifler, Türk süsleme sanatının ana unsurlarından biri olarak zenginliği ve çeşitliliği ile tarih boyunca gelişmiştir. Motif ve renkler dinsel ve büyüsel inanmaları içerdiğinden dolayı kullanan bireyi koruduğuna, sosyal ve medeni durumu belirlediğine, kıymetli hediye ve anlatılmak istenilen duygu ve düşüncelere araç olduğuna inanılmıştır. Anadolu insanı, içinden geldiği gibi, yaşadığı yörenin, gelenek, görenek, inançları doğrultusunda, özlem, aşk vb. duygularını, dokumalarında motiflere yansıtarak sembol dilini kullanmıştır. Anadolu'da yaşamış birçok medeniyetin dini ve sosyal yaşantısı içinde figüratif semboller kültürel bir değer olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın amacı, İç Anadolu bölgesinde üretilmiş olan halılardaki figüratif bezemeleri ve özelliklerini tespit etmektir. Araştırmada tarama modeli kullanılarak figüratif semboller ile ilgili literatürlerdeki kaynaklar incelenmiştir. İç Anadolu Bölgesi halılarındaki figüratif motifler araştırma evrenini oluşturmaktadır. İç Anadolu bölgesinde görülen 50 halıdan 33 farklı figüratif motifler üzerinde çalışılmış ve her bir ürün için kaynak bilgilerine bağlı kalarak bilgi formları oluşturulmuştur. Tüm bulguların değerlendirilmesi sonucunda, halı dokumaların 7 farklı kullanım alanı tespit edilmiştir. Yörede figüratif bezeme olarak sırasıyla, kuş, ejder, akrep, koçboynuzu, göz, aslan, kartal, kaplan, yılan motiflerinin sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Motif, Bezeme, Figür, Dokuma, Halı.

Abstract

Motifs are developed throughout history with differences and wealthiness as a main element of Turkish ornament art. It is believed that motifs and colors protect people use it, determine social and civil status and mediate emotions and ideas tried to explain. Anatolian people have used symbolism in accordance with traditions of area of residence. The figurative symbols are confronted as cultural value in social and religion living of great deal of civilization lied in Anatolia. The scope of this research is that determining figurative motifs and their properties on carpets weaved in Central Anatolian Region. In addition, in the research, carpets on the literature source concerning with figurative motifs were investigated by survey research. The research population was figurative motifs in Central Anatolian Region and 33 different motifs from 50 carpets sample were research sample by the way, the data sheets for each sample were generated. In the result of the study, 7 different usage types of carpets were identified. It was investigated that figurative motifs like bird, dragon, scorpion, horn, eye, lion, eagle, tiger and snake were used respectively in the region.

Keywords: Motifs, Ornament, Figure, Weaving, Carpet.

Başvuru tarihi: 24. 09.2017 - Kabul tarihi: 01.12.2017

* Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Tekstil Tasarımı ve Üretimi Bölümü, ferihaak@gmail.com.

** Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Tekstil Tasarımı ve Üretimi Bölümü, ibrahim.uner.tekstil@gmail.com.

1. Giriş

İnsanlık tarihinin en eski sanatlarından biri, kuşkusuz dokuma sanatıdır. Dokumacılık, insanların soğuktan korunma, mevsimine göre giyinme, örtünme ve süslenme ihtiyacı sonucu doğmuştur (Gürsu, 1988:17). Dokumacılık; çarpana, kirkitli ve mekikli dokumalar olarak ayrılmaktadır (Akpınarlı, 1996:10).

Kirkitli dokumalar içinde havlı dokumalar iki açıdan önem arz etmektedir. Bunlar yaşadığı ortamda üzerine oturmak için dokunan yaygılar ve giyecek ve yiyeceklerini saklamak için yapılan dokumalardır (Deniz, 2010:1). Bu dokumalar, motif ve bezeme çeşitlerinin yoğun olarak görüldüğü dokuma türleridir. Bu bezemelerde ise her zaman insanların ilgisini çekmiş olan konuları simgeleyen semboller kullanılmaktadır (Uğurlu, 1999:284).

Bir amacı, fikri ifade eden ortak bir anlamı olan harf, kelime, şekil vb. öğelerden oluşan semboller, insanların duyu organları yoluyla anlamaları güç olan olayları ve olguları, anlam yüklemek için somut hale getiren gözle görülen her türlü göstergelerdir (Gezer, 2012:256). Salt (2006:288)'e göre ise semboller, soyut olguları anlatmaya yarayan somut ifadeler ya da evrensel yasa, ilke, bilgi ve fikirleri açıklayan işaretler olarak tanımlanmaktadır.

Sanat kavramının bilinmediği dönemlerde bile ilk insanların yapmış olduğu duvar resimleri veya av aletleri incelendiğinde, sonraki kuşaklara bu sembolleştirilmiş işaretlerle bir şeyler anlatmak çabasında oldukları gözlenmektedir. Aynı zamanda semboller onların hayatlarını kolaylaştıracak ipuçlarını da taşımaktadır. Semboller, inançları, inançlarla beraber, sosyal yapı ve yaşayış şekillerinin birleşmesi sonucu hikâyeleri, efsaneleri ve mitolojileri doğurmaktadır (Ateş, 2012:50).

Semboller aracılığıyla gelenek görenek, zevk, anlayış ve inanç değerlerinin süsleme unsuru olarak kullanılmasıyla motifler ve motiflerin bir araya gelmesiyle desenler oluşmaktadır (Sevim ve Canay, 2015:63).

Motif aslında kendi fikirlerimizi maksimum ifade etme çabasıdır. Dokumalarda önemli bir yere sahip olan motifler, süslemenin birim biçimi olmakla birlikte, tekrara elverişli olmalarından dolayı kompozisyonu oluşturan öğelerdir (Ertürk, 2012:435). Motifler bir biçim ya da öge olmanın yanı sıra sevinci, mutluluğu, üzüntüyü, kederi, özlemi, gücü, olayları, olguları anlatmaktadır (Akpınarlı ve Balkanal, 2012:184). Batı kökenli motif sözcüğünü 'süsleme amaçlı' kullanımını 'bezek' sözcüğü kısmen karşılayabilmektedir (F. Akpınarlı ve

Çatalkaya Gök, 2015). Bezeme sözcüğü, süslemede bütünü oluşturan parçalardan her birine verilen ad şeklinde tanımlanmaktadır (Tozun, 1997:254).

Dokumalarda kullanılan bezemelerin konuları; geometrik, bitkisel, figürlü, nesnel, sembolik (soyut) ve yazılı bezemeler olarak gruplandırılmaktadır (Akpınarlı ve Balkanal, 2012:184).

Halı dokumacılığında çoğunlukla geometrik ve bitkisel motiflere yer verilirken İslamiyet'ten önceki dönemlerde Hun ve Uygur Türkleri kullandıkları halılarda aslan, geyik, at, sığır, dağ keçisi, koyun, horoz, kurt, boğa, kartal gibi figürlü bezemelere yer vermektedirler (Kılıçkan, 2004:40).

Ülkemizde zengin halı dokumacılığı kültürüne sahip olan İç Anadolu bölgesi, doğası ve iklim özelliği bakımından karasal bir iklim sürerken, kırsal kesimdeki zorlu yaşam koşullarının etkileri bölge insanının günlük yaşantısında da etkili olmaktadır. Bölgede, çeyiz, hediye etme geleneği ile birlikte zorlu yaşam koşulları ve iklim şartları halı dokumacılığı geleneğinin sürdürülmesinde etkin rol oynamaktadır. Bu araştırmanın genel amacı, İç Anadolu bölgesindeki halı dokumacılığında süsleme ve bezeme amaçlı olarak kullanılan figüratif motiflerin biçim, anlam ve kullanım yerleri açısından incelenmesidir. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini İç Anadolu bölgesi halı dokumacılığındaki figüratif motifler oluşturmaktadır. Literatürde İç Anadolu Bölgesi halı dokumacılığı ile ilgili incelenen kaynaklardaki 50 farklı ürün ve 33 farklı figüratif motifler örnekleme oluşturmaktadır. İncelenen her bir ürün için kaynak bilgileri doğrultusunda bilgi formları oluşturulmuş ve ürünün bulunduğu yer, uygulanan teknik, kullanım alanı, bezeme özellikleri, ürünün boyutları açısından değerlendirilmiş, elde edilen verilerin frekans ve yüzdeleri tablo halinde sunulmuştur.

2. Figürlü Bezemelerin Özellikleri

Figür kavramı, sanat tarihi boyunca sürekli değişim ve gelişim içindedir (Baytar, 2014:6). Figür, güzel sanatlar alanında, betimlenmiş, doğada rastlanan ya da düşsel her tür varlık ve nesnenin genel adı olarak ele alınmaktadır. Doğaya uygun gerçekçi bir anlatımla ifade edildiği gibi, stilize edilerek, soyutlanarak hatta hayvan ve bitki biçimlerine dönüştürülüp fantastik boyutlar kazandırılarak da betimlenmektedir. Sanat dallarının, tarihsel süreçte gelişimi aşamasında, sanatın farklı yaklaşımlar ile değişiklik göstermesine rağmen figür kavramı önemini korumaya devam etmektedir (Demiralp, 2013:3).

Figüratif anlatım, tarihi kökleri içerisinde, Anadolu'da yüzyıllar boyunca bir geleneğe sahip olmuş, gelişimi ise gerek motif ve semboller ile gerekse insan ve hayvan heykelleriyle bugünkü boyuta ulaşmıştır (Erman, 2008:48). Seramik, çini, minyatür, mimari yapılar, resim, para, halı ve kilim gibi çeşitli sanat eserlerinde insan ve hayvan üslubu figürlü sembollere yer verilmektedir.

Araştırmada halı dokumacılığı ile ilgili kullanılan kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, figüratif sembollerini insan ve insan uzuv figürleri, hayvan ve hayvan uzuv figürleri olarak dört başlık altında incelemek mümkündür (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Figüratif sembollerin sınıflandırılması

İnsan Figürleri	İnsan Uzuv Figürleri	Hayvan figürleri	Hayvan uzuv figürleri
Âdem ve Havva, Yehova	Ağız	Anka, Feniks, Karga, Güvercin	Boynuz
Androjen	Diş	Arslan, Kaplan, Pars	Devetabanı
Anne	Taban	Balık, Balık insan, Balina, Balıkçıl, Yunus	Deveboynu
Baba	El	Boğa, Öküz, İnek	Kanatlar
Çocuk	Göz	Bokböceği, Skarebe	Kazayağı
Arslan- insan birleşimi	Kol	Canavar, Ejder, Yılan, Akrep	Göz
Deccal	Kalp	Horoz, Ördek, Kuğu	Diş
Hızır	Kemik	Geyik, Ceylan	Tüy
Horus		Kartal, kartalgiller, Doğan, Şahin, Atmaca	Yumurta
İnsanı kâmil		Kelebek, Sinek	
İsis ve Osiris		Koç, Kuzu	
Pamuk Prenses		Köpek, kurt köpek, Tilki, Tavşan	
Ra		Kurbağa, Kaplumbağa, Salyangoz	
Şay		Leyleksiler, Pelikan, Tavus kuşu	
Yecüc mecüc		Sfenks	
		Simurg	

Bu figüratif semboller tüm sanat ve zanaat dallarımızda kullanılmaktadır (Çoruhlu, 2006:271-305; Atila, 2011:35-42; Baytar, 2014:65-174). Özellikle dokumacılık sanatında

figüratif bezemelerin soyut şekilde kullanıldığı gözlenmektedir. Azerbaycan halı ve tekstillerinde ejder motifinin soyut kullanımları tespit edilmektedir (Paşayeva, 2007:1082-1088).

3. İç Anadolu Bölgesindeki Figürlü Bezemelerin Özellikleri

Bu araştırmada, kaynak taraması sonucunda tespit edilen halı dokumalardan İç Anadolu bölgesindeki 7 farklı ilde yapılmış literatürdeki çalışmalardan 50 farklı halı dokuma örneği üzerinde çalışılmış, kaynak bilgileri doğrultusunda her bir ürün bilgi formu haline getirilmiş ve değerlendirmeler bu formlar doğrultusunda yapılmıştır.

İç Anadolu bölgesindeki 7 ilde yapılan figürlü bezemelerin kullanım alanları ile ilgili veriler değerlendirilerek Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. İç Anadolu bölgesinde tespit edilen figüratif motiflerin kullanım alanları

	Yolluk	Yastık	Namazlık	Minder	At örtüsü	Duvar Halısı	Halı yaygı	toplam
Aksaray	2	1	4	1	1	2		11
Nevşehir	4	2	4					10
Kayseri	1		1					2
Sivas		5					31	36
Kırşehir		1	5	3				9
Niğde	3	1					1	5
Konya			4				11	15
Toplam	10	10	18	4	1	2	43	88
Yüzde	11,36	11,36	20,45	4,54	1,13	2,27	48,86	100

Tablo 2 incelendiğinde, İç Anadolu bölgesinde 7 ilde 88 adet motif tespit edilmektedir. Bu figürlü bezeme ve motiflerin en yoğun Sivas ili halılarında kullanıldığı görülmektedir. Figüratif motiflerin kullanıldığı halı dokumaların en fazla yer halısı (%48,8) olarak kullanıldığı, bunu sırasıyla namazlık, yastık ve yolluk olarak takip ettiği bilgisine ulaşılmaktadır.

Bilgi formlarının değerlendirilmesi sonucunda halı dokumaların buldukları il ve figürlü bezeme grupları ile ilgili veriler değerlendirilerek sonuçları Tablo 3’de sunulmaktadır.

Tablo 3. İç Anadolu Bölgesinde tespit edilen figüratif motifler ve yöreleri

	Kuş	Kartal	Kumru	Güvercin	Anka kuşu	Sütlün	Kelebek	Sinek	Aslan	Kaplan	Pars	Kurt	Ejder	Akrep	Koçboynuzu	Göz	Yılan	Ceylan	Kaplımbağa	Geyik	İnsan	El	Kurbağa	Kurtağzı	Kazayağı	Balık	Ördek	Koyungözü	Siçandişi	Deve boynu	post	Örümcek	Böcek	İnci/dağ	
Aksaray							2	1							1	1							2	2	1	1									11
Neveşehir	1								1				2	3	2													1							10
Kayseri	1																		1																2
Sivas	2	3	1	1	1	2			3	4	2	1	1	2		1	4	2	1	2							1		1					1	36
Kırşehir	4						1	1	1													1										1			9
Niğde		1														1						1					1	1							5
Konya	2				1								3		3	3						2									1				15
Toplam	10	4	1	1	2	2	3	2	5	4	2	1	6	6	6	5	4	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	88
Yüzde	11,49	4,59	1,14	1,14	2,29	2,29	3,44	2,29	5,74	4,59	2,29	1,14	6,89	6,89	6,89	5,74	4,59	2,29	2,29	2,29	2,29	2,29	2,29	2,29	1,14	1,14	1,14	1,14	1,14	1,14	1,14	1,14	1,14	100	

Tablo 3 incelendiğinde, İç Anadolu bölgesi halı dokumacılığında en fazla kuşların (%11,49) kullanıldığı, bunu sırasıyla ejder, koçboynuzu, aslan, göz, kartal, kaplan, yılan, kelebek motiflerinin izlediği tespit edilmektedir.

Çalışmada incelenen motiflerin özellikleri mitolojik ve yöresel olarak şöyle açıklanabilmektedir.

Çeşitli Kuşlar ve Anka Kuşu: İncelenen halılarda 8 farklı türden 25 adet motif tespit edilmektedir. Kuş ve kuş türü motiflerin en fazla Sivas yöresinde kullanılmaktadır (Görsel 1). Türklerde kuş sembolizmi, koruyuculuğu, iyi şans, ölümsüzlüğü, ölümden sonra yaşantıyı ve gökyüzünü temsil etmektedir. Kök Türkler, ölen kişinin bu kuşun (Fenghuang) korumasında gökyüzüne yani cennete yükseldiğine inanmaktadırlar. Doğal görünümlü yırtıcı kuş (kartal, doğan) figürleri, ölümü ve gökyüzüne yükselmeyi ifade ederken fantastik görünümlü kuş figürleri ise öleni koruyan mitolojik bir kuş olan Fenghuang'ı (Feniks) ifade etmektedir (Kaynar, 2016:70). Kutadgu Bilig de, kaz, ördek, turna, kıl-kuyruk, keklik, bülbül gibi hayvanların hep bir arada tasvirleri, baharı sembolize ettiği ve baharın gelişini kutladığını göstermektedir.

Görsel 1. Sivas halılarında görülen kuş figürleri.

Hintli filozof Beydeba'nın yazdığı ünlü Kelile ve Dimne yazmasında kuşların yer aldığı hikâyeler bulunmaktadır. Bu hikâyelerde baykuş ve kargadan sıkça bahsedilmektedir. Baykuş

tasvirleri Türk minyatürlerinde yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır ve uğursuzluğu sembolize ettiği düşünülmektedir. Karga figürleri ise minyatürlerde bazen iyi çoğu kez ise kötü manaları aktarmak için kullanılmaktadır (Atila, 2011:37).

Görsel 2. Kayseri ipekli halı kuş motifi (sağda).

Görsel 3. 13. yy. Konya Halısı kuş motifi (Solda).

Görsel 4. Kırşehir halısı kuş motifi (sağda).

Görsel 5. Sivas Halısı stilize kuş motifi Solda).

Sanat eserlerinde alışlagelmiş kuş figürlerinin yanı sıra (Görsel 2,3,4,5) ördek, balıkçıl kuş ve türüyle adı belirlenememiş av hayvanları da rastlanılmaktadır (Görsel 6) (Akpınarlı ve Gök, 2015:439). Varka ve Gülşah mesnevisinde ise, ördek sembolizminden faydalanılmaktadır. Ördekler bu minyatürlerde hüznün işaretidir. Minyatürdeki kuşlar ve ördek Varka ve Gülşah'ın ayrılığında doğan hüznü işaret etmektedir (Atila, 2011:37).

Görsel 6. Niğde Çamardı yöresi halı dokumasında görülen ördek motifi.

Anka kuşu düşsel dünyada yaratılmış ancak gerçekte somut bir varlık olmamasına karşın insanın manevi dünyasında büyük ve uhrevi anlamlar ifade eden bir varlıktır. Kendini küllerinden var eden Anka Kuş'unun dünyada sadece bir tane olduğuna inanılmaktadır (Gezgin, 2007:19). Çalışmalarda, Anka, Simurg, föniks (Phoenix), Karakuş-Kartal ve Garuda vb. tasvirlerinin farklı kültürlerden kaynaklanan ama birbirine benzer veya belki de bir tek hayvanın farklı çevrelerdeki görünüşleri olabileceği belirtilmektedir. Türk sanatında yaygın olarak karşımıza çıkan ve minyatürlerde olumlu ve olumsuz karakterde görülen Anka kuşu, keramik eserlerde olumlu anlamları ile yer almaktadır. İyilik timsali, kahramanların koruyucusu, iyi haber, şans, bereket, refah gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Çoruhlu, 2006:279). Halı ve kilimlerde yer alan hayvan mücadele ikonografisi, özellikle ejder-anka kuşu sahneleriyle görülmektedir (Görsel 7) (Erbek, 2002:146). Ejderha ve Anka kuşu motifi, Kafkas halılarının, 16. yy'dan itibaren geliştirdiği en önemli gurubu olan, ejder halılarının esas motifidir.

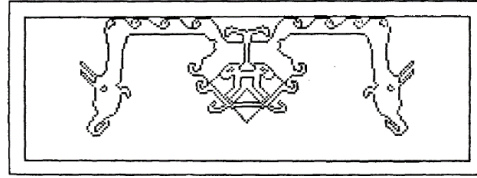

Görsel 7. Konya halısı Anka kuşu motifi.

Ejder ve Yılan Motifi: Çalışmada incelenen dokumalarda 10 adet motif tespit edilmektedir. Bu motifler en çok Konya ve Sivas halılarında görülmektedir. İslâm sanat eserlerinde sık sık tasvir edilen efsanevî hayvanlar arasında ejder, önemli bir yer işgal etmektedir. Eskiden oldukça basit biçimde yılan gibi ayaksız ya da timsah gibi yere bağlı bir sürüngen olarak betimlendiği görülen ejder, sonraları tek ya da birçok başlı, öldürücü nefesli, uzun dilli, keskin dişli, korkunç bakışlı, ağzından ateş püsküren bir canavar olarak tasarlanmaktadır. Erkeği bıyıklı boynuzlu, dişisi ise boynuzsuz ve düz burunludur. Genelde kartal başlı ve gagalı, bazen deve başlı, inek kulaklı ve aslan gövdelidir. Yerde iken pullu ve kanatsız, gökyüzünde yaşarken pulsuz ve kanatlı, değişik sayıda pençesi olan bir yaratık olarak sayısız kez farklı biçimde betimlenmektedir (Atukeren, 2015:356). Dünden bu güne kozmolojik ve ikonografik boyutu en geniş figürlerden biri olan ejder tasvirlerinin en yoğun uygulandığı yer, Orta Asya'dır. Büyük ve çift başlı yılan olarak bilinen, farklı uygulamalarla

fantastik biçimlerde karşımıza çıkan mitolojik hayvan olan ejder, Sümerlerin Gılgamış destanında ölümsüzlüğün sembolü, Helen ve Roma uygarlıklarında şifa dağıtıcı, Selçuklu kervansaraylarında malı ve canı koruyucu, Artuklu ve Selçuklu çeşmelerinde ebedi hayat ve sonsuzluğun simgesidir (Kardeşlik, 2011:74). Anadolu'da dokunan halı, kilim ve düz dokuma yaygılarda bu figüratif bezemeleri görmek mümkündür. Kırşehir halılarında en fazla görülen hayvan figürleri arasında ejder figürü bulunmaktadır (Görsel 8, 9, 10, 11, 12, 13). Ejder figürü İç Anadolu Bölgesi'nde de, Sivas ve Avanos halılarında da mevcuttur. Sözü edilen bu halılarda ejderler (S) kıvrımlar yaparak uzanır. Ancak, Kırşehir halılarında ejder figürleri daha gerçekçidir (Deniz, 1973:62).

Görsel 8. 19. Yy. Kırşehir Halısı Ejder motifi.

Görsel 9. 17. yy. Sivas halısı ejder motifi.

Görsel 10. Nevşehir Halısı ejder motifi örnekleri (solda ve ortada).

Görsel 11. Konya halısı ejder motifi (sağda).

Görsel 12. Sivas Halısı Ejder motifi (solda).

Görsel 13. Konya halısı ejder motifi örnekleri (ortada ve sağda).

Birçok dünya efsanelerinde ve çeşitli mitlerin mitolojik tarihlerinde farklı görünümde tasvir edilen semboller yer almaktadır. Bu sembollerin çoğu tüm uygarlıklarda ve kültürlerde bulunan ortak karakterlerdir. Ancak buna rağmen her kültürde aynı fikri ve düşünceyi vurgulamaz, farklı anlamlarda da yorumlanabilmektedir. Bu bağlamda verilecek en önemli örnek 'Yılan' sembolüdür (Görsel 14). Anadolu'da yılan kutsaldır, bu nedenle yilandan hem korkulmakta hem de ona saygı duyulmaktadır. Bir yanda 'tanrı' kabul edilip kendisine tapınılırken, diğer tarafta "insanoğlunun cennetten çıkarılmasının baş suçlusu", 'şeytan' olarak değerlendirilmektedir (Ölmez, 2010:3). Bununla birlikte yılan, bazı Türk kavimlerinde aile ocağının koruyucusu olarak kabul edilirken, bazıları da kutsal asanın yılanı dönüşeceğini düşünmektedirler (Paşayeva, 2007:1081).

Görsel 14. Sivas halısında yılan motifi.

Koçboynuzu Motifi: Çalışmada incelenen halı dokumalarında 6 adet motif tespit edilmiş ve bu bezemeler en çok Konya yöresi halılarında görülmektedir. Antikçağ insanları için boğa, cüssesi ve vahşiliği ile güçlülüğün, doğurganlığın, sabana karşı koşulması ve çiftçilere yardım etmesiyle bereketin sembolü olmaktadır (Görsel 15, 16). Devamlı tehdit altında olduğunu düşünen insanoğlu, bu tehditlerden korunmak için, bu büyük hayvanın koruyucu bir tılsım

olarak taşınmasının ya da işlenmesinin zor olmasından dolayı, boğanın boynuzlarını koruyucu amaçlı kullanmış, bunu evinin kapısının üstüne asmış, muska olarak üstünde taşımıştır (Erbek, 2002:46).

Görsel 15. Niğde yöresi halısında görülen koçboynuzu motifi (solda).

Görsel 16. Konya Yöresi halısında görülen koçboynuzu motifi (sağda).

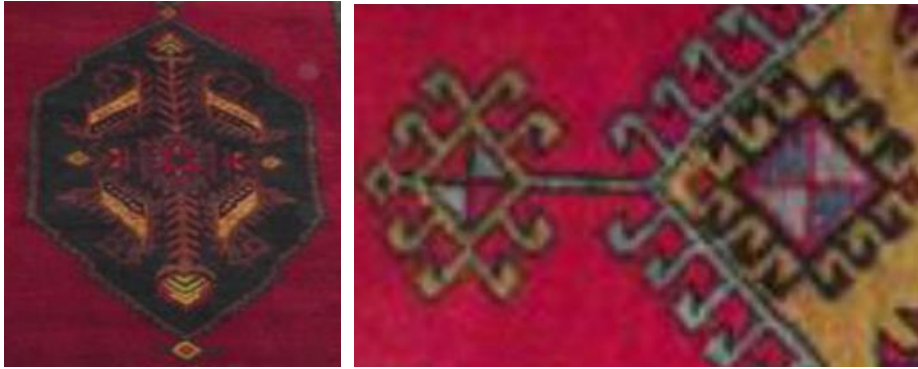
Aslan, Kaplan, Kurt ve Pars Motifi: İncelenen halılarda, 4 farklı hayvan türü ve 12 farklı motif tespit edilmektedir (Görsel 17, 18). Çalışmada en çok Sivas yöresi halılarda bu motiflere rastlanmaktadır. Hayvan mücadele sahnelerinde aslan, gök unsuruna uygun olarak zafer kazanan konumdadır ve iyi-kötü, aydınlık-karanlık gibi kavram çiftlerinden olumlu olan tarafa karşılık gelmektedir. Savaş, zafer, iyinin kötüyü yenmesi, kuvvet ve kudret simgesi olmaktadır. Budist mitoloji ve sanatta da çeşitli simgesel anlamları vardır. Bazen bir tanrı simgesidir, bazen de hükümdarın kendisini veya oturduğu tahtı simgelemektedir. İslamiyet'ten sonraki Türk sanatında aslan simgeliği, İslamiyet'ten öncekinin izinden gitmektedir (Atila, 2011:39). Literatürdeki örneklerde aslan sembolünün şems sembolüyle birlikte kullanıldığı da görülmektedir. Orta Asya'nın bozkır, orman ve çöllerden oluşan coğrafi örtüsü ve bu coğrafyanın sunduğu hayat şartlarının, İslamiyet'ten evvelki Türk Sanatında büyük etkisi vardır. Çetin tabiat şartlarının tabii sonucu olarak, dini inanç ve ayinlerde hayvanlarda önemli oranda yer almaktadır. Böylesine zor şartları ihtiva eden sosyal bir alanın meydana getirdiği çoğu kez ilah olarak kabul edilen hayvanlardan birisi de kurttur. Kurtlar Orta ve iç Asya'nın hayvancılık ve avcılıkla geçinen topluluklarının en çok korktuğu hayvanlardan biridir. Fiziki kuvvetleri nedeniyle bu hayvanlara tabiatüstü güçler atfedilmekte ve korkuyla karışık bir saygıyla anılmaktadır (Ünlü, 2012:42).

Görsel 17. Nevşehir halısı Aslan motifi (solda).

Görsel 18. Sivas halısı kaplan ve pars motifi örnekleri (ortada ve sağda).

Akrep Motifi: Çalışmada incelenen ürünlerde 6 adet motif tespit edilmektedir. Akrep motifi Anadolu dokumalarında insanların korkularını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır (Görsel 19, 20, 21) (Güldür ve Şentürk, 2015:106). İnsanlar kendini nazardan, kem gözden korumak için sembolik göz şeklindeki nazarlıklar kullanmış aynı şekilde kendisine zarar verebilecek akrebe karşı akrep motifini kullanarak kendini korumaya çalışmaktadır. Nitekim insanlar, kendilerini bu hayvana karşı korumak için, akrep veya akrep kuyruğuna benzer mücevherleri taşımaktadırlar. Aynı amaçla da akrep figürleri halı ve kilimlere de işlenmektedir. (Erbek, 2002:154- 157). Akrep motifinin, canı koruduğuna ve halıda dokunan hayvan motiflerinin gücünün bulunduğu evdeki kişilere geçeceğine inanılmaktadır (Sürmeli, 2014:366).

Görsel 19. Sivas halısı akrep motifi.

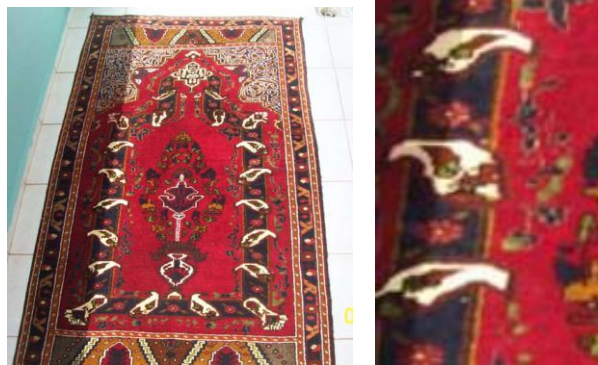

Görsel 20. 19. yy. Sivas halısı akrep motifi örneği.

Görsel 21. Akrep motifi.

Balık, Kurbağa ve Kaplumbağa Motifi: Türk yaratılış hikâyelerinde balık, gök gürültüsü unsurunun hayvan biçimli karşılığı olarak gösterilmektedir (Görsel 22, 23). Özellikle göl ve nehir kıyılarında yaşayan Türk topluluklarında bereket, refah ve bolluğu temsil etmektedir. Güney Sibiry'a da anlatılan Türk destanlarında ise dünyanın altında kırk boynuzlu bir öküz ve Kiro-Balak adlı büyük bir balığın var olduğu anlatılmaktadır. Bu mitolojik hayvanlar zaman zaman yeryüzünde yaşayan insanlardan kurban olarak çocuk istemektedirler. Ataman isimindeki bir Şaman ise atmış kadar çocuğu bağlayarak hazırlamakta; dünyayı taşıyan öküz ve balığa kurban etmektedir (Kayalı, 2016:111-113).

Görsel 22. Halıda görülen balık motifi.

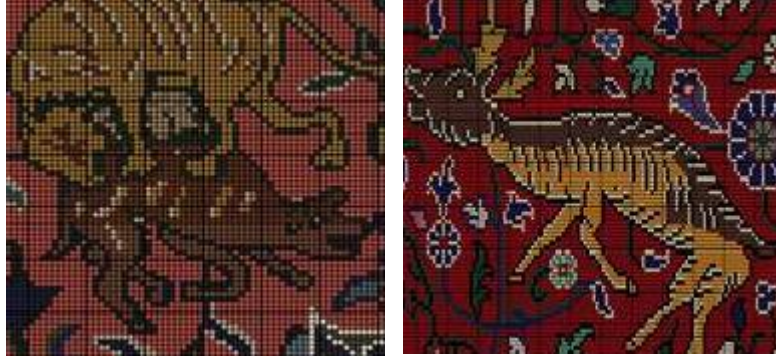

Görsel 23. Kurbağa motifi.

Geyik ve Ceylan Motifi: Çalışmada incelenen halılarda 4 farklı motif tespit edilmektedir. Bu hayvan figürlerinin en çok Sivas yöresi halılarında kullanıldığı bilgisine ulaşılmaktadır (Görsel 24, 25). İslamiyet'ten önce Türklerin temel geçim kaynağı hayvancılığa dayandığı için koyun, sığır gibi hayvanların etleri önem teşkil etmektedir. Bunun yanında avladıkları hayvanlar da Türkler için değerli olmaktadır. Bu av hayvanlarının başında geyik gelmektedir. Geyik sembolünün, mimaride ve sanatta kullanılmasının nedenleri arasında, geyiğin ekonomik kaynak oluşturması ve mitolojilerde yer almasıdır. Eski Türklerde geyik, kutsal bir hayvan ve bir totem olarak değerlendirilmektedir. Geyik, Türk kültür hayatında önemli yer tutar ki Hunlar'ın köklerine dair efsanelerde geyiğe büyük yer verildiği, yapılan arkeolojik kazılar sonucu anlaşılmaktadır. Geyik, Bozkurt gibi bazı Türk boylarının sembolüdür. Bu bakımdan Türk mitolojisi ve efsanelerinde geyik motifine sıkça rastlanmaktadır (Mandaloğlu, 2013:383-385).

Görsel 24. Sivas yöresi halılarında Ceylan figürlü av sahnesi.

Görsel 25. Sivas yöresi halılarında Ceylan motifi.

İnsan, El ve Göz Motifi: çalışmada elde edilen bulgulara göre İç Anadolu Bölgesi halı dokumalarında 9 adet insan el ve göz motifleri kullanıldığı tespit edilmektedir (Görsel 26). İnsan motifi, düşünen ve üreten bu güçlü varlığın betimlenmesi ve çağlar boyu simgesel anlatım yolu ile günümüze kadar gelen bir semboldür (Erbek, 2002:60).

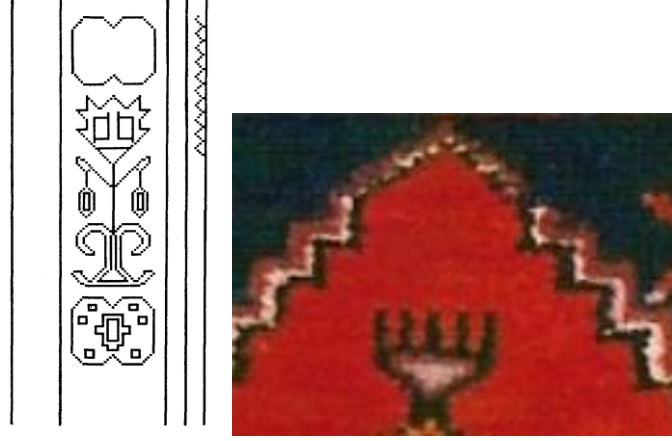
Erken dönem Türk toplulukları ve devletlerinde insan figürü kullanımı sıkça görülmektedir. Farklı coğrafyalarda, farklı zaman dilimlerinde ve farklı dinleri benimsemiş olan Türklere kullanılan insan figürleri konu ve biçim bakımından benzerlik göstermektedir (Erkan, 2010:1218).

Görsel 26. Kırşehir yöresi insan el ve ayak motifi.

El motifi mağara dönemi insanlardan bu yana sahip olma anlamında da kullanıldığından kutsallığı büyüktür. Anadolu'da el motifi, dokumalarda beş parmaktan oluşan formun dışında hem gerçekçi bir üslupla hem de stilize edilerek beş çubuk ve beş nokta şeklinde yorumlanmaktadır (Görsel 27, 28). Parmakları simgeleyen beş sayısı ve beşle birleşen her şey nazara karşı bir tılsım ve muskadır. Perşembe haftanın beşinci günüdür ve bu sebeple de insanı korumak kudretine sahiptir, İslamiyet'te de en kutsal gün kabul edilmektedir. Anadolu'da el ve elin parmaklarının tehlikeli bakışa karşı koruma vazifesi gördüğüne inanılmakta, bu nedenle gümüşten yapılmış el numuneleri kullanılmakta ve bu tür

şekillerle dövme yapılmaktadır. Anadolu'da el motifi olarak kullanılan tarak motifi evliliği simgelemektedir. (Akpınarlı ve Özdemir, 2016:964).

Görsel 27. Kırşehir yöresi insan motifi.

Görsel 28. El motifi.

Ruhun dışa açılan, ışığı alma yetisi olan derin bir anlamı ve etki gücü olan göz, iyi niyetli bir bakışın yanında kötü niyetli nazarı taşıyan bakışı da aktaran görsel algı organıdır (Görsel 29, 30, 31). Gözlerden çıkan bir enerji neticesinde nazarın ortaya çıktığı inancından dolayı, gözden gelen tehlikeyi yok etmek için göz resimleri de nazarlık olarak kullanılmaktadır (Erbek, 2002:128).

Göksel simgeler şeklinde düşünüldüğünde yıldızlar da göklerin gözleri olarak kabul edilmektedir. Yunan ve Roma mitolojilerinde yaratılış efsanesinin ilk kaynakları yer ve göktür (Kardeşlik, 2011:81).

Resim 29. Göz motifli Sivas halısı örnekleri.

Görsel 30. Konya halısı göz motifi örnekleri.

Görsel 31. Niğde halısı göz motifi örneği.

4. Sonuç

Semboller insanlar için çok önemli sanatsal, kültürel verileridir. Bu veriler sanatsal tasarımlar olup incelenmesi gereken belgelerdir. Semboller gerek içerdikleri anlam zenginliği, gerekse insanlık tarihinin algılamalarından aktarıla gelen unsurlara sahip olmaları yönüyle insan hayatında kelimelerden daha işlevsel ve etkileyici bir rol üstlenebilmiştir. Sembollerin evrensellik özelliğine sahip olmalarından dolayı Anadolu'nun birçok bölgesinde aynı sembollerini görebilmekteyiz. Yaşayan kültürümüzde farklı anlam ve anlatımlarla yer alan figüratif bezemeler, zaman ve mekân farklılıklarına rağmen evrensellik özelliklerini korumaktadırlar. Kimi zaman olumlu anlamlar yüklenirken kimi zaman da olumsuz özellikleri niteleyerek insanların korkularına, endişelerine sembol olmaktadır.

İç Anadolu bölgesindeki halı dokumacılığı figüratif semboller ve motiflerle ilgili yapılan araştırma sonucunda, figüratif bezemelerin hayvan ve hayvan uzuvları sembollerinin yoğun olarak kullanıldığı insan ve insan uzuvlarının daha yeni örneklerde uygulandığı görülmektedir.

Figüratif semboller; erken devir Türk topluluklarından bu yana kültürümüz açısından önemli bir yere sahiptir. Geniş bir coğrafi alan ve zaman dilimini kapsayan bu sembollerin incelenmesi, günümüzde farklı teknik ve malzemelerle tekrar uygulanabilmesine imkân sağlayacaktır. Ayrıca figüratif motif ve sembollerin üzerine çalışmalar yapılması, zengin kültür birikimimizin gelecek nesillere aktarılması ve tasarım çalışmalarına kaynak oluşturması bakımından önemlidir.

Kaynakça

- Akpınarlı, H. F. (1996). *Şanlıurfa Cülha Dokumacılığı*, Urfa: Şurkav Yayıncılık.
- Akpınarlı, H. F., Balkanal, Z. (2012). "16-18. Yüzyıllarda İstanbul'da Üretilen Kumaşlarda Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi", *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, Balkan Özel Sayısı 1*, s: 179-209.
- Akpınarlı, F., Çatalkaya Gök, E. (2015). "Jakarlı Kumaş Tasarımında Figürlü Bezemelerin Kullanılması", 2. Uluslararası Sanat Sempozyumu. Gazi Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Ankara: Gazi Kitapevi Yayınları.
- Akpınarlı, H. F., Özdemir, H. A. (2016). "Konya Ladik Halılarındaki Motiflerin İncelenmesi", *İdil Journal Of Art And Language*, 5(23).
- Akpınarlı, H.F., Doğan, Z. (2016). "Avşarcık Köyü Halılarındaki Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi", Rusya: Uluslararası Kültür Sanat Folklor Kongresi / Sanat Etkinlikleri.
- Ateş, M. (2012) *Mitolojiler ve Semboller: Anatanrıça Ve Doğurganlık Sembolleri*, İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Atila, O. K. (2011). "Minyatür Sanatındaki Hayvan Figürlerinin Sembolik İfadeleri", *Sanat-Tasarım Dergisi*, 1(2).
- Atukeren, M. (2015). "Türk Sanatları ve Günümüz Modasında Ejder Figürleri", 2. Sanat Ve Tasarım Eğitimi Sempozyumu 27-28 Nisan, Ankara: Başkent Üniversitesi yayınevi.
- Baytar, M. (2014). *Batı Anlayışına Dönük Türk Resim Sanatında Sanatın Nesnesi ve Öznesi Olarak Dönem Sanatçılarının İnsan Figürüne Yaklaşımı*, Yayımlanmamış Sanatta Yeterlik Eser Çalışması, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı, Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Çoruhlu, Y. (2006). "Timurlu Çini Ve Kereamiklerinde Hayvan Figürleri", Emir Timur ve Mirası Uluslararası Sempozyumu, İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Demiralp, M. (2013). *Figür Yorumlamaları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnönü Üniversitesi.

- Deniz, B. (1973). "Kırşehir Halıları", *Sanat Tarihi Dergisi*, 1959(2), s. 25–82.
- Deniz, B. (2010). "Tekstil Ürünlerini Saklamada Kullanılan Halı ve Düz Dokumalar", *Sanat Dergisi*, (3).
- Erbek, M. (2002). *Çatalhöyük'ten Günümüze Anadolu Motifleri*, Kültür Bakanlığı, Ankara.
- Erkan, T. (2010). "Anadolu Selçuklu Sanatındaki İnsan Figürlerinin Uygurların Mağara Resimleri ve Gaznelilerin Duvar Resimleriyle Konu ve Biçim Yönünden Karşılaştırılması", *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 5(3), s. 218–1263.
- Erman, D. O. (2008). "Türk Seramik Sanatında İnsan Figürü Kullanımının Gelişim Süreci", *Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, (35), s. 48–63.
- Ertürk, F. E. (2012). "Türk Yazmacılık Sanatının Renk, Motif ve Kompozisyon Açısından İncelenmesi", IV. Uluslararası Türk El Dokumaları (Tekstil) ve Gelenekli Sanatlar Kongresi Sanat Etkinlikleri, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınevi.
- Gezer, Ü. (2012). *16 Yy. Osmanlı Kumaşlarındaki Motiflerin Sembolik Yönden İncelenmesi ve Günümüze Yansımaları*, İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Halı Kilim ve Kumaş Desenleri Programı.
- Gezgin, D. (2007). *Hayvan Mitosları*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Güldür, M. M., Şentürk, Z. (2015). "Hakkâri Kilimciliği Üzerine Bir Araştırma", *Kalemîşi Dergisi*, 3(6), s. 101–117.
- Gürsu, N. (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı: Çağlar Boyu Desenler, 1. Baskı*, İstanbul: Redhouse Yayınları.
- Kardeşlik, S. (2011). "Selçuklu ve Selçuklu Geleneğindeki Halılarda Kozmolojik ve İkonografik Boyut", *Vakıf Restorasyon*, s. 2, 73–90.
- Kayalı, Y. (2016). "Hint ve Türk Mitolojisinde Balık Motifi", 6. Uluslararası Türk Sanatı, Tarihi Ve Folkloru Kongresi, s. 109–119.
- Kılıçkan, H. (2004). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Bezeme Sanatı ve Örnekleri.*, Ankara: İnkılap.
- Mandaloğlu, M. (2013). "Türk Mitolojisinden Anadolu'ya Taşınan Kültür: Geyik Motifi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 6, Sayı 27.
- Ölmez, F. N. (2010). "Dokumalarda Yılan Motifi", *Sdü Art-E Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 3(6).
- Paşayeva, V. (2007). "Azerbaycan Halı Ve Tekstillerinde Ejder Motifi", 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Salt, A. (2006). *Ansiklopedi: Semboller*, İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları.

Sevim, K. Canay, A., (2015). "Anadoluda Üretilen Kilim Motiflerinden Bukacağı Motifi ve Bu Motiften Çıkan Seramik Çalışmaları", *İdil*, s. 60–70.

Sürmeli, K. (2014). "Konya Selçuklu Halı Motiflerinin Ekslibrislerde Yorumlanması", *Tarih Okulu Dergisi*, (Mart), s. 359–374.

Tozun, Ö. H. (1997). "Gördes Halılarının Grafikselden Açından İncelenmesi ve Motiflerin Morfolojik Özellikleri", Türkiye'deki El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Uğurlu, S. S. (1999). "Yöresel El Halıları Üretiminde Çanakkale Örneğinde Modern Önerileri", 2000'li Yıllarda Türkiye'de Geleneksel Türk El Sanatlarının Sanatsal, Tasarımsal ve Ekonomik Boyutu Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ünlü, E. (2012). *Erken Çağ Orta Asya Türk Şaman Geleneğinde Hayvan Figürleri ve Onların Seramik Sanatında Yorumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Seramik ve Cam Tasarımı Anasanat Dalı, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi.

Görsel Kaynakları

Görsel 1. Kaynar, H. (2016). *Sivas Halılarının Desen ve Renk Özelliklerinin İncelenerek Online Katalog Hazırlanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı.

Görsel 2. Kayışoğlu, A. (2015). *Kayseri Yöresi İpek Halılarının Özellikleri ve Günümüzdeki Durumu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı.

Görsel 3. Anonim (1998). *Türk El Dokuması Halılar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Pan Matbaası.

Görsel 4. Vahaboğlu, P. (2014). *Kırşehir İli El Dokuması Halılarındaki Teknik, Desen ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Geleneksel El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Görsel 5. Kaynar, H. (2016). *Sivas Halılarının Desen ve Renk Özelliklerinin İncelenerek Online Katalog Hazırlanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı.

Görsel 6. Parabaş, N. (2015). *Niğde Yöresi Halılarının Teknik ve Desen Özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Dokuma Örgü Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Görsel 7. Anonim (1998). *Türk El Dokuması Halılar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Pan Matbaası.

- Görsel 8. Deniz, B. (1973). "Kırşehir Halıları", *Sanat Tarihi Dergisi*, 1959(2), 25–82.
- Görsel 9. Anonim (1998). *Türk El Dokuması Halılar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Pan Matbaası.
- Görsel 10. Bayındır, Z. (2007). *Günümüzde Avanos'ta (Nevşehir) El Halısı Üretimi ve Avanos Halılarının Özellikleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Görsel 11. Anonim (1998). *Türk El Dokuması Halılar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Pan Matbaası.
- Görsel 12. Yeşil Doğan, Z., (2016). *Sivas ili Divriği ilçesi Avşarcık köyü halılarının incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı.
- Görsel 13. Anonim (1998). *Türk El Dokuması Halılar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Pan Matbaası.
- Görsel 14. Kaynar, H. (2016). *Sivas Halılarının Desen ve Renk Özelliklerinin İncelenerek Online Katalog Hazırlanması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı.
- Görsel 15. Parabaş, N. (2015). *Niğde Yöresi Halılarının Teknik ve Desen Özellikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Dokuma Örgü Eğitimi Bilim Dalı.
- Görsel 16. . Anonim (1998). *Türk El Dokuması Halılar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Pan Matbaası.
- Görsel 17. Bayındır, Z. (2007). *Günümüzde Avanos'ta (Nevşehir) El Halısı Üretimi ve Avanos Halılarının Özellikleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Geleneksel Türk El Sanatları Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Görsel 18. Kaynar, H. (2016). *Sivas Halılarının Desen Ve Renk Özelliklerinin İncelenerek Online Katalog Hazırlanması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı.
- Görsel 19. Yeşil Doğan, Z., (2016). *Sivas ili Divriği ilçesi Avşarcık köyü halılarının incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı.
- Görsel 20. Anonim (1998). *Türk El Dokuması Halılar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Pan Matbaası.
- Görsel 21. Çenet, E. (2009). *Osmaniye İli Toprakkale Ve Düziçi Yöresinde Kirkitli Dokuma Geleneği*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anabilim Dalı, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Görsel 22. Çenet, E. (2009). *Osmaniye İli Toprakkale ve Düziçi Yöresinde Kirkitli Dokuma Geleneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anabilim Dalı, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Görsel 23. Çenet, E. (2009). *Osmaniye İli Toprakkale ve Düziçi Yöresinde Kirkitli Dokuma Geleneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Geleneksel Türk El Sanatları Anabilim Dalı, Ankara: Gazi Üniversitesi.

Görsel 24. Kaynar, H. (2016). *Sivas Halılarının Desen ve Renk Özelliklerinin İncelenerek Online Katalog Hazırlanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı.

Görsel 25. Kaynar, H. (2016). *Sivas Halılarının Desen ve Renk Özelliklerinin İncelenerek Online Katalog Hazırlanması*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı.

Görsel 26. Vahaboğlu, P. (2014). *Kırşehir İli El Dokuması Halılarındaki Teknik, Desen ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Geleneksel El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı.

Görsel 27. Deniz, B. (1973). "Kırşehir Halıları", *Sanat Tarihi Dergisi*, 1959(2), s. 25-82.

Görsel 28. Vahaboğlu, P. (2014). *Kırşehir İli El Dokuması Halılarındaki Teknik, Desen ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Geleneksel El Sanatları Eğitimi Bilim Dalı.

Görsel 29. Akpınarlı, H.F., Doğan, Z. (2016). "Avşarcık Köyü Halılarındaki Bitkisel Bezemelerin İncelenmesi", Rusya: Uluslararası Kültür Sanat Folklor Kongresi / Sanat Etkinlikleri.

Görsel 30. Akpınarlı, H. F., Özdemir, H. A. (2016). "Konya Ladik Halılarındaki Motiflerin İncelenmesi" *İdil Journal Of Art And Language*, 5(23).

Görsel 31. Anonim, (1998). *Türk El Dokuması Halılar*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Pan Matbaası.